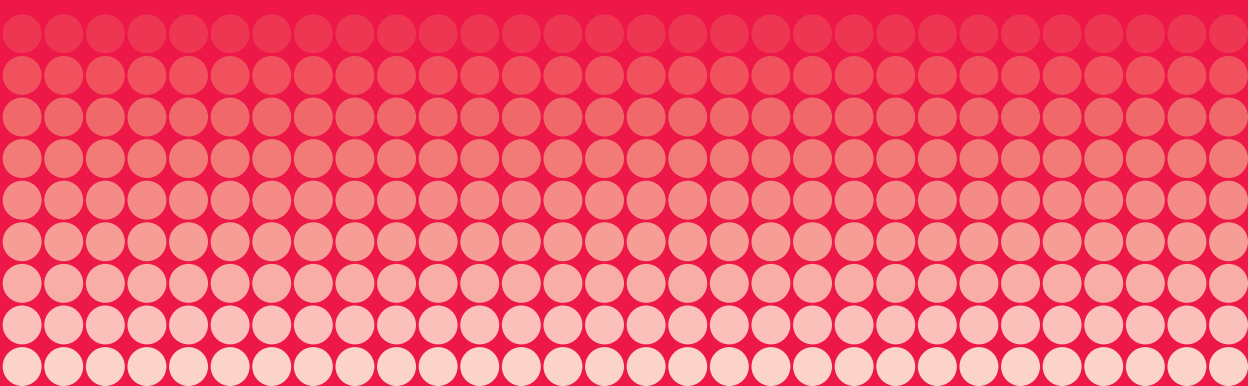

SIPRI YEARBOOK 2012

Armaments,
Disarmament and
International
Security

Samenvatting in het Nederlands

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI is een internationaal onafhankelijk instituut dat onderzoek verricht naar conflicten, bewapening, wapenbeheersing en ontwapening. Sinds zijn oprichting in 1966 verstrekt SIPRI gegevens, analyses en aanbevelingen die steunen op open bronnen aan beleidsmakers, onderzoekers, de media en geïnteresseerden.

VLAAMS VREDESINSTITUUT

Het Vlaams Vredesinstituut werd in 2004 bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9
SE-169 70 Solna, Zweden
Tel.: +46 8 655 97 00
Fax: +46 8 655 97 33
E-mail: sipri@sipri.org
URL: www.sipri.org

vlaams vredesinstituut

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
Tel. 02/552 4591
vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.twitter.com/Vredesinstituut
www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut
www.vlaamsvredesinstituut.eu

© SIPRI 2012

HET SIPRI YEARBOOK

Het *SIPRI Yearbook 2012* belicht originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernwapens, gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met messcherpe analyses van belangrijke aspecten m.b.t. wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid. Het SIPRI Yearbook, dat voor het eerst verscheen in 1969, bevat bijdragen van zowel SIPRI-onderzoekers als externe deskundigen.

Dit boekje is een korte samenvatting van het SIPRI Yearbook 2012 en bevat een selectie van gegevens en analyses uit het *Yearbook*.

INHOUD

Inleiding	2
1. Reageren op gruwelijkheden: de nieuwe geo-interventiepolitiek	3

Deel I. Veiligheid en conflicten, 2011

2. Gewapende conflicten	4
3. Vredesoperaties en conflictbeheersing	6

Deel II. Militaire uitgaven en bewapening, 2011

4. Militaire uitgaven	8
5. Wapenproductie en militaire diensten	10
6. Internationale wapenhandel	12
7. Mondiale nucleaire strijdkrachten	14

Deel III. Non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening, 2011

8. Beheersing van kernwapens en non-proliferatie	16
9. Vermindering van de veiligheidsdreiging van chemische en biologische materialen	18
10. Beheersing van conventionele wapens	20

Addenda	22
---------	----

INLEIDING

BATES GILL

Het SIPRI Yearbook 2012 bevat bijdragen van 39 deskundigen uit 17 landen die de voornaamste trends en ontwikkelingen in internationale veiligheid, bewapening en ontwapening optekenen en ontleden. Hun analyses leggen drie aanhoudende trends bloot die vandaag aanleiding geven tot een meer dynamische, complexe wereldveiligheidsorde.

Gevestigde mogelijkheden onder druk

In 2011 kwam de economische, politieke en militaire slagvaardigheid van gevestigde wereldmogendheden, vooral de Verenigde Staten en zijn voornaamste trans-Atlantische bondgenoten, om mondiale en regionale veiligheidsdreigingen af te wenden, steeds meer onder druk te staan. Deze toenemende druk was voornamelijk het gevolg van de strenge besparingsmaatregelen die veelal in de ontwikkelde landen werden doorgedrukt om de overheidsfinanciën er weer bovenop te helpen.

Tegelijk werden de opstanden en regimewissels in de Arabische wereld met argusogen gevolgd en lokten ze een internationale reactie uit, onder meer de interventie in Libië onder VN-mandaat en onder leiding van de NAVO. De breed gedragen steun voor en uitbreiding van traditionele vredesoperaties van het afgelopen decennium zullen de komende jaren ongetwijfeld ook onder druk komen te staan. De landen die de grootste bijdrage leveren aan deze internationale vredesoperaties willen hun steun aan multilaterale instellingen immers terugschroeven en hun middelen toespitsen op kleinere, snellere interventies.

Opkomende nieuwe mogelijkheden en niet-statelijke actoren

Landen van over de hele wereld die geen deel uitmaken van het traditionele Amerikaanse alliantiesysteem verwerven steeds meer economische, diplomatieke en

militaire invloed en sturen zo regionale en zelfs mondiale veiligheidsontwikkelingen aan. Een nadere beschouwing van gewapend geweld in de wereld wijst op de destabiliserende rol van niet-statelijke actoren bij het uitlokken van conflicten en geweld tegen burgers.

Helaas houdt de wereldgemeenschap geen gelijke tred met de verschuivingen in het huidige veiligheidslandschap, waarbij gevestigde instellingen en mechanismen vaak achterop blijven hinken. Het zal nog even duren vooraleer de gevestigde en nieuwe mogelijkheden effectief een consensus bereiken over de voornaamste voorwaarden voor het verwezenlijken en handhaven van internationale orde, stabiliteit en vrede.

Weifelende instellingen en normen

Multilaterale organisaties die verantwoordelijk zijn voor het bevorderen van normen voor meer stabiliteit en veiligheid en die moeten toezien op de naleving daarvan, blijven moeilijkheden ondervinden om de nodige politieke wil en financiële middelen te mobiliseren om hun mandaat naar behoren te kunnen uitvoeren. Bovendien blijven er lacunes bestaan die alleen met behulp van nieuwe, efficiëntere mechanismen opgevuld kunnen worden.

De klemtoon moet in die context liggen op minder gemilitariseerde oplossingen voor dreigende veiligheidsproblemen. Heel wat veiligheidsuitdagingen van morgen lenen zich immers niet tot een pasklare traditionele militaire oplossing, maar vragen om een vernieuwende aanpak met een mix van preventieve diplomatie, proactieve en vroegtijdige waarschuwingstechnologieën en grensoverschrijdende samenwerking. ●

Dr. Bates Gill is directeur van SIPRI.

1. REAGEREN OP GRUWELIJKHEDEN: DE NIEUWE GEO-INTERVENTIEPOLITIEK

GARETH EVANS

Er bestaat vandaag geen grotere ethische, politieke en institutionele uitdaging dan het waarborgen van de veiligheid van burgers, die slachtoffer kunnen zijn van zowel oorlog als wreedheden op grote schaal. Het bewustzijn omtrent het garanderen van de veiligheid van burgers neemt toe, net als de wil en bereidheid om hier iets aan te doen, althans in principe.

Een nieuwe eeuw, een nieuw model

In dit domein noteren we twee normatieve doorbraken: allereerst is de aandacht voor de wetgeving en praktijken omtrent de bescherming van burgers bij gewapende conflicten sinds 1999 fors toegenomen; ten tweede raakte het in 2001 gelanceerde beginsel 'Responsibility to Protect' (R2P) sinds 2005 wereldwijd ingeburgerd.

Het beginsel dat staatssoevereiniteit geen 'licence to kill' of vrijgeleide is, maar een verantwoordelijkheid inhoudt om zijn eigen volk te vrijwaren van ernstig kwaad, is vandaag min of meer universeel aanvaard. De internationale gemeenschap draagt bovendien een verantwoordelijkheid om die landen bij te staan die hulp nodig hebben en om hulp vragen bij het voldoen aan deze plicht, evenals de verantwoordelijkheid om tijdig en doortastend op te treden conform het Handvest van de Verenigde Naties.

De nasleep van de Libische revolutie

Resolutie 1973 van de VN-Veiligheidsraad, die toestemming verleende voor een militaire interventie in Libië om wat werd beschouwd als een dreigende bloedbad, te stoppen, was een onmiskenbare demonstratie van deze beginselen in actie en leek de nieuwe maatstaf te worden waaraan alle toekomstige argumenten voor een dergelijke interventie zouden worden getoetst. De daaropvolgende

uitvoering van dit mandaat leidde evenwel tot het opnieuw verschijnen van aanzienlijke geopolitieke verdeeldheid.

De verlamming van de Veiligheidsraad ten aanzien van Syrië in 2011, waarbij Rusland en China hun veto stelden tegen een veroorzakende resolutie die met de grootste omzichtigheid was opgesteld, doet m.b.t. de daadwerkelijke uitvoering van R2P de vraag rijzen of Resolutie 1973 misschien een hoogtepunt was en de VN nu haar staart weer zal intrekken?

Bescherming van burgers: wat brengt de toekomst?

De hamvraag is nu of de nieuwe geo-interventiepolitiek, die concreet vorm kreeg met de goedkeuring van Resolutie 1973, duurzaam zal blijken, of dat, zoals de reactie op de situatie in Syrië laat vermoeden, opnieuw zal worden teruggegrepen naar een vertrouwde, meer cynische geopolitiek.

De auteur van voorliggend stuk ziet het optimistisch in en meent dat de nieuwe norm met het oog op de bescherming van burgers wel degelijk actief wordt nagestreefd en dat de problemen in de nasleep van de interventie in Libië niet meteen wijzen op een falen van de nieuwe coöperatieve benadering, maar de onvermijdelijke kinderziekten zijn die iedere belangrijke normatieve verandering doormaakt. Het Braziliaanse initiatief tot 'verantwoordelijke bescherming' dat duidelijkere criteria en een efficiëntere bewaking van geweld voorstelt, is in die zin alvast een stap in de goede richting. ●

Gareth Evans was minister van Buitenlandse Zaken van Australië (1988-1996) en voorzitter van de International Crisis Group (2000-2009). Momenteel staat hij aan het hoofd van de Australian National University.

2. GEWAPENDE CONFLICTEN

Naar aanleiding van de plotse, dramatische volksoptstanden in delen van het Midden-Oosten en Noord-Afrika onder de gezamenlijke noemer van de ‘Arabische Lente’, tekenden zich in 2011 verscheidene conflictpatronen af. De gebeurtenissen van de Arabische Lente waren in het licht van de huidige conflicttrends evenwel geen alleenstaande feiten.

De ontwikkelingen in de regio benadrukten in tegendeel conflictverschuivingen op lange termijn in de voorbije decennia. Zo traden onder meer belangrijke wijzigingen op qua omvang, intensiteit en duur van gewapende conflicten in de wereld, maar veranderden ook de voornaamste actoren die bij het geweld betrokken zijn. Samen wijzen deze veranderingen op het ontstaan van een nieuwe conflictomgeving die beduidend verschilt van de situatie in het grootste deel van de 20ste eeuw.

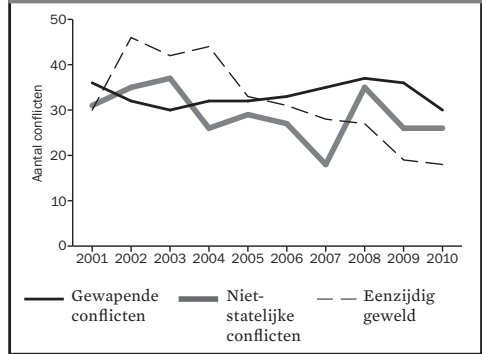
Eén jaar na het uitbreken van de Arabische Lente

De Arabische Lente verspreidde zich als een lopend vuurtje in grote delen van Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Hoewel de opstanden enkele raakvlakken vertonen, onder meer het houden van massademonstraties, geweldloze acties, het ontbreken van één leider en het bezetten van centrumpleinen in grote steden, verliepen ze in andere opzichten verschillend. Niet alleen de omvang van het eisenpakket van de betogers was verschillend, gaande van een betere economische situatie tot een regimewissel, maar ook de mate van geweld verschilde.

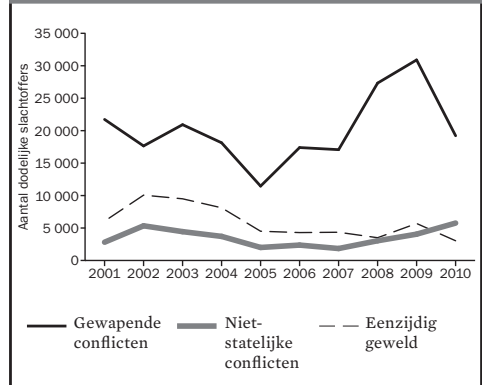
Hoewel er betrekkelijk weinig doden vielen in Algerije en Marokko, was het dodental in de andere Arabische Lentelanden, onder meer Bahrein, Egypte, Tunesië en Jemen, veel hoger. Het hoogste niveau van geweld deed zich voor in Libië en Syrië.

Ook de internationale reacties liepen uiteen, waarbij slechts sporadisch externe steun werd verleend. De Westerse mogend-

AANTAL CONFLICTEN, 2001–10

AANTAL DODELIJKE SLACHTOFFERS VAN GEORGANISEERD GEWELD, 2001–10

heden, vooral Frankrijk en de VS, betuigden aanvankelijk hun steun aan de Egyptische en Tunesische regering, om zich vervolgens achter de opstandelingen te scharen. In Libië ondernamen ze al snel actie tegen het heersende regime, met goedkeuring van de VN en met de NAVO als instrument. Met betrekking tot het conflict in Syrië verzetten China en Rusland, die zich allebei kritischer waren gaan opstellen ten aanzien van het internationale gebruik van geweld, zich openlijk tegen de inspanningen van de Westerse landen om het heersende regime te sanctioneren. De speelruimte om derden mee te laten zoeken naar oplossingen voor deze crisissen was opvallend beperkt, waarbij alleen in Jemen echte onderhandelingen werden gevoerd.

Het succes van één jaar Arabische Lente was niet onverdeeld. Hier en daar gaven de opstanden inderdaad aanleiding tot een regimewissel, maar op andere plaatsen werden volksoptstanden onderdrukt. Niettemin werd de Arabische politieke wereld door deze historische, unieke gebeurtenissen grondig veranderd.

Georganiseerd geweld in de Hoorn van Afrika

Al tientallen jaren lang worden de landen in de Hoorn van Afrika – Djibouti, Eritrea, Ethiopië, Kenia en Somalië – geteisterd door georganiseerd geweld. Hoewel al deze landen in de periode 2001-2010 te maken kregen met gewapende conflicten waarin staten een rol spelen, conflicten tussen niet-statelijke gewapende actoren of eenzijdig geweld tegen burgers, kwamen niet-statelijke conflicten veruit het vaakste voor. Er waren 77 niet-statelijke conflicten in de Hoorn van Afrika (35% van het wereldwijde aantal conflicten). Inter- of intrastatelijke gewapende conflicten kwamen minder vaak voor, met slechts 5 conflicten in de periode 2001-2010. Bij eenzijdig geweld tegen burgers waren een zestal actoren betrokken.

De landen in het gebied zijn vaker geneigd tot militair optreden in de buurlanden. Zo stuurden zowel Ethiopië als Kenia troepen om de Somalische federale overgangsregering te steunen in haar conflict met al-Shabab, dat op zijn beurt wapens en training kreeg van Eritrea.

Trends in georganiseerd geweld, 2001-2010

In vorige uitgaven van het SIPRI Yearbook wees het Uppsala Conflict Data Program (UCDP) op patronen van ‘grootschalige gewapende conflicten’. Om een ruimer inzicht te verwerven in georganiseerd geweld is de focus nu verruimd en behelst drie soorten georganiseerd geweld: (inter- of intrastatelijke) gewapende conflicten, niet-statelijke conflicten en eenzijdig geweld (tegen burgers).

In de periode 2001-2010 deden zich 69 gewapende conflicten en 221 niet-statelijke conflicten voor en waren 127 actoren betrokken bij eenzijdig geweld. Dit geeft een totaal van meer dan 400 gewelddaden, waarbij in elk geval meer dan 25 dodelijke slachtoffers vielen in een bepaald jaar.

Op het einde van de beschouwde periode was de omvang van het georganiseerde geweld minder dan aan het begin, hoewel de vermindering beperkt was. Bovendien werd het conflictpatroon van de jaren 1990, met een sterk schommelend aantal conflicten, in de jaren 2000 doorbroken. Deze dalende trend zou een positief signaal kunnen zijn voor de toekomst. ●

DE GLOBAL PEACE INDEX 2012

De Global Peace Index (GPI of Wereldwijde Vredesindex), opgesteld door het Institute for Economics and Peace, peilt naar 23 indicatoren om 158 landen te rangschikken op basis van hun relatieve staat van vrede.

De algemene scores van alle regio's zijn gestegen in de 2012 GPI, uitgezonderd het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Voor het eerst sinds de start van de GPI in 2007, was Sub-Sahara Afrika niet de minst vreedevolle regio. De ‘Arabische Lente’ maakte dat het Midden-Oosten en Noord-Afrika nu die plaats hebben ingenomen.

Rank	Land	Score	Evolutie
1	IJsland	1.113	-0.037
2	Denemarken	1.239	-0.041
2	Nieuw-Zeeland	1.239	-0.034
4	Canada	1.317	-0.033
5	Japan	1.326	+0.032
154	Congo, DRC	3.073	+0.057
155	Irak	3.192	-0.107
156	Soedan	3.193	-0.038
157	Afghanistan	3.252	+0.043
158	Somalië	3.392	+0.021

3. VREDESOPERATIES EN CONFLICTBEHEERSING

Op het vlak van vredeshandhaving bleek 2011 in meer dan één opzicht een jaar van tegenstrijdigheden. Enerzijds leken de inspanningen met het oog op vredeshandhaving, nadat het aantal operaties en personeel dat voor dergelijke operaties werd ingezet, plus de kosten voor het financieren van vredesoperaties bijna tien jaar lang een recordpeil hadden aangehouden, in 2010 aanvankelijk te verslappen. Bovendien zag het er naar uit dat sterk gemilitariseerde, meerdimensionale vredesoperaties in 2011 een plateau hadden bereikt.

Anderzijds gaf de internationale gemeenschap in 2011 de eerste aanzet tot het effectief in de praktijk brengen van de beginselen van 'Responsibility to Protect' (R2P) en de bescherming van burgers in het kader van de conflicten in Ivoorkust, Libië en Syrië.

Verscheidene factoren verklaren de consolidatietrend van de voorbije jaren. Een eerste belangrijke factor is de militaire overbelasting in tal van landen. Tijdens de piekjaren van militair optreden ondervonden de Verenigde Naties en andere organisaties problemen om landen te overtuigen voldoende troepen en materieel, zoals helikopters, in te zetten. Hoewel ook andere landen, onder meer Brazilië, China en Indonesië, hun steentje gingen bijdragen, kon de vraag niet helemaal worden ingevuld.

Een tweede factor is de aanhoudende financiële crisis, die een duidelijke impact had op de vredeshandhaving in 2011 vermits alle overheden besparingen doorvoerden en de voorkeur gaven aan minder gemilitariseerde, snelle interventies in een multilateraal kader, zoals de VN.

Ten derde was er bij de vredesoperaties van de laatste tien jaar steeds meer sprake van 'mission creep', of een uitbreiding van de interventieopdracht met taken die niet binnen het strikt militaire kader vallen, waarbij vaak de expertise van burgers moest worden ingeroepen voor een meestal onbe-

paalde termijn. Dit deed de vraag rijzen of een sterk gemilitariseerde interventie van lange duur wel nodig is in het kader van vredesoperaties.

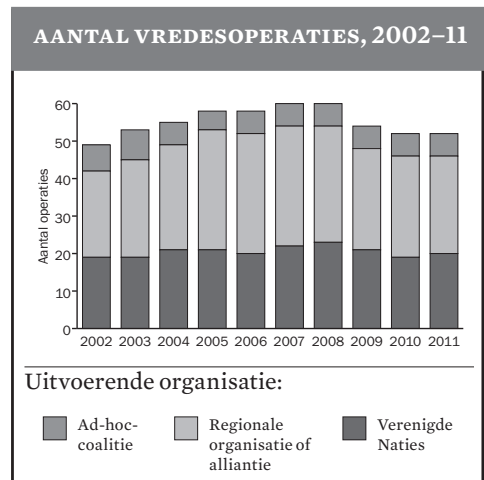
Wereldwijde trends

In 2011 werden in totaal 52 vredesoperaties op touw gezet. Dit is een status-quo met 2010 en het op één na kleinste aantal over de hele periode 2002-2011, wat een dalende trend bevestigt sinds 2009. Het personeelsaantal dat in 2011 bij vredesoperaties werd ingezet, was met 262.129 daarentegen het op één na hoogste in diezelfde periode, of 700 minder dan in 2010.

De VN bleef met 20 operaties de grootste vredeshandhaver. Wat personeel betreft, leverde de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) voor het derde jaar op rij de grootste bijdrage met 137.463 manschappen (52% van het totaal) die werden ingezet bij NAVO-operaties, voornamelijk in het kader van het International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan.

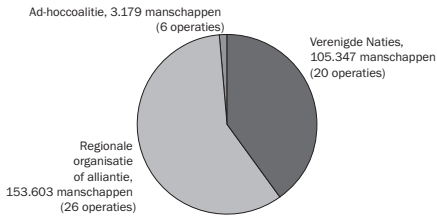
Nieuwe vredesoperaties

In 2011 werden vier nieuwe vredesoperaties opgezet: twee in Zuid-Soedan, één in Libië en één in Syrië. De onafhankelijkheid van Zuid-Soedan gaf aanleiding tot grote verschuivingen in de aanwezigheid van de VN op

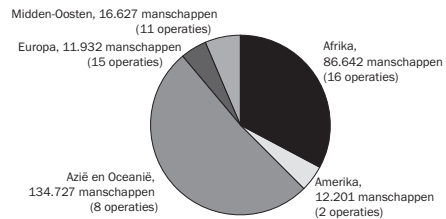

INGEZET PERSONEEL, PER ORGANISATIE, 2011

INGEZET PERSONEEL, PER PLAATS, 2011

het voormalige Soedanese grondgebied. Na uitgebreide discussie over de toekomst van de VN-missie in Soedan (UNMIS) werd de missie in juli afgebroken, nadat Soedan had aangegeven dat het geen toestemming zou geven voor een verlenging van het missie-mandaat. Het gros van het personeel werd overgeheveld naar de nieuwe VN-missie in de Republiek Zuid-Soedan (UNMISS) en de nieuwe grensbewakingsmissie in het kader van het UN Interim Security Force for Abyei (UNISFA).

Hoewel NAVO-operatie Unified Protector strikt genomen geen echte vredesoperatie is, is deze operatie niettemin van belang gebleken in het wereldwijde debat omtrent de afbakening van de grenzen van vredeshandhaving. Het was de eerste militaire interventie die in het kader van R2P onder mandaat van de VN-Veiligheidsraad werd uitgevoerd zonder enige tegenkanting van de permanente leden. Naar het einde van de operatie toe verdween de aanvankelijke – zij het voorzichtige – consensus over de uiteindelijke verantwoordelijkheid. Datzelfde jaar lanceerde de VN ook de VN-ondersteuningsmissie in Libië (UNSMIL), een kleinschalige politieke missie.

Op het einde van 2011 stuurde de Arabische Liga zijn allereerste missie uit. Het betrof een observatiemissie in Syrië, die evenwel haar mandaat niet naar behoren kon uitvoeren en al snel het mikpunt werd van controversen en kritiek.

Regionale ontwikkelingen

Net als de vorige jaren spitsten de vredesoperaties zich ook in 2011 vooral toe op Afrika. Er werd extra personeel naar Afrika uitgestuurd in het kader van de uitbreiding van de missie van de Afrikaanse Unie in Somalië (AMISOM) en de tijdelijke versterking van de VN-operatie in Ivoorkust (UNOCI) in de aanloop naar de afzetting en arrestatie van president Laurent Gbagbo.

In Azië en Oceanië werd de VN-missie in Nepal (UNMIN) in januari 2011 afgerond. Bovendien werden de eerste voorbereidingen getroffen voor de geplande terugtrekking van twee operaties: ISAF en de geïntegreerde VN-missie in Oost-Timor (UNMIT). ●

4. MILITAIRE UITGAVEN

In 2011 namen de militaire uitgaven wereldwijd – en voor het eerst sinds 1998 – niet verder toe. Het wereldtotaal voor 2011 wordt geschat op 1.738 miljard USD, goed voor 2,5% van het wereldwijde bruto binnenlands product of 249 USD per capita. In vergelijking met 2010 bleven de reële militaire uitgaven nagenoeg gelijk. Het is echter nog te vroeg om te stellen dat de militaire uitgaven wereldwijd over hun piek heen zijn.

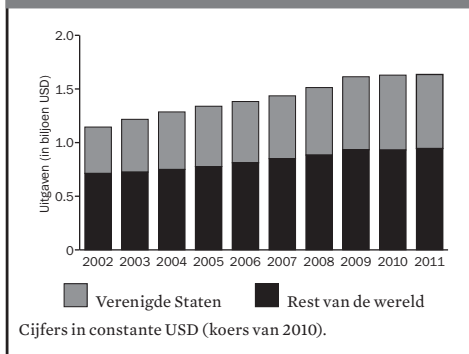
Dat de militaire uitgaven in 2011 niet zijn gestegen, heeft voornamelijk te maken met het economische beleid dat de meeste Westerse landen voeren omwille van de wereldwijde financiële en economische crisis die zich sinds 2008 overal laat voelen. De eerste prioriteit van dit beleid is om het begrotingstekort, dat sinds het begin van de crisis alleen maar groter is geworden, zo snel mogelijk terug te schroeven.

WERELDWIJDE MILITAIRE UITGAVEN, 2011

Regio	Uitgaven (milj. \$)	Vershil (%)
Afrika	34.3	8.6
Noord-Afrika	13.9	25
Sub-Saharisch Afrika	20.4	-0.1
Amerika	809	-1.4
Centraal-Amerika en de Caraïben	7.0	2.7
Noord-Amerika	736	-1.2
Latijns-Amerika	66.0	-3.9
Azië en Oceanië	364	2.2
Centraal- en Zuid-Azië	61.7	-2.7
Oost-Azië	243	4.1
Oceanië	28.6	-1.2
Zuidoost-Azië	31.0	2.7
Europa	407	0.2
Oost-Europa	80.5	10.2
West- en Centraal	326	-1.9
Midden-Oosten	123	4.6
Wereldtotaal	1 738	0.3

Cijfers in huidige USD (koers van 2011)

WERELDWIJDE MILITAIRE UITGAVEN, 2002-2011

De impact van besparingen op militaire uitgaven in Europa

Vooraf in West- en Centraal-Europa voerden overheden strenge bezuinigingsmaatregelen door inclusief besparingen in de militaire uitgaven. In landen zoals Griekenland, Italië en Spanje werd het terugdringen van het begrotingstekort wel heel acuut, vermits deze landen door de schulden-crisis hun schuldverplichtingen niet langer konden nakomen. Financiële reddingsoperaties van de Europese Unie en het Internationaal Monetair Fonds moesten in sommige landen soelaas bieden.

De verminderde militaire uitgaven in Europa deden het debat over het engagement van de Europese landen opnieuw opflakkeren, waarbij de Europese landen aan weerszijden van de Atlantische Oceaan elkaar beschuldigden dat ze op het gebied van militaire inzet onvoldoende gewicht in de schaal leggen. Precies daarom worden opnieuw inspanningen geleverd om een betere militaire samenwerking in Europa te bevorderen, om zo tegelijk de kosten te drukken en Europa's militair vermogen te handhaven.

Amerikaanse militaire uitgaven en de begrotingscrisis van 2011

De Amerikaanse overheid en het Congres trachtten een akkoord te bereiken over maatregelen om het groeiende Amerikaanse begrotingstekort te verminderen. Hoewel

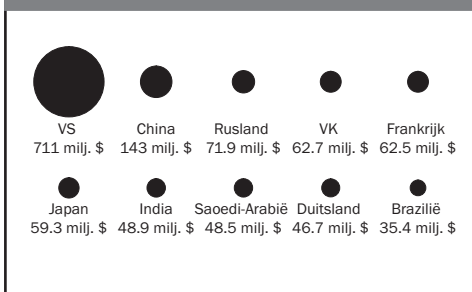
deze pogingen niet uitmondde in aanzienlijke besparingen in de militaire uitgaven, zorgde de vertraging bij het vastleggen van de begroting voor 2011 er wel voor dat minder dan gepland werd uitgegeven, met een reële, zij het beperkte terugval in militaire uitgaven.

Hiermee lijkt een eind te komen aan de steeds verder oplopende militaire uitgaven van de VS van de afgelopen tien jaar. Deze terugval in militaire uitgaven heeft niet alleen te maken met het einde van de Iraakse oorlog en het afbouwen van de militaire aanwezigheid in Afghanistan, maar is ook het gevolg van de strenge besparingsmaatregelen van de Amerikaanse overheid.

De economische kost van de Afghaanse en Iraakse oorlogen

Een van de doorslaggevende factoren die het veiligheidslandschap de voorbije 10 jaar mee heeft hertekend en die in veel landen een belangrijke impact heeft gehad op de militaire uitgaven was de 'Global War on Terrorism', of de mondiale oorlog tegen het terrorisme, die na de terroristische aanvallen van 11 september 2001 werd afgekondigd. De sterk gemilitariseerde respons van de VS op deze aanvallen, met onder meer de invasie van Afghanistan en Irak, had de VS tegen het einde van 2011 ruim 1,2 biljoen USD gekost aan extra militaire uitgaven alleen en zou op lange termijn zelfs oplopen tot 4 biljoen USD. Ook de kosten voor de andere deelnemers aan deze oorlogen, waren aanzienlijk, zij het minder hoog dan in de VS.

DE TOP 10 VAN LANDEN MET DE HOOGSTE MILITAIRE UITGAVEN, 2011

RAPPORTAGE VAN MILITAIRE UITGAVEN AAN DE VN

Het aantal staten dat deelneemt aan het VN-systeem voor gestandaardiseerde rapportage van militaire uitgaven zakte van een recordaantal van 81 in 2002 naar 51 in 2011. Het rapportagepeil was in 2011 het hoogst in Europa (31 van de 48 staten). Het laagste aantal rapporterende staten noteren we in Afrika (2 van de 54 staten) en in het Midden-Oosten (1 van de 14 staten).

De oorlogen in Afghanistan en Irak gingen ook gepaard met torenhoge economische kosten, onder meer de kosten voor de strijdmachten, vernietiging van kapitaal en infrastructuur, versterking van het economische leven, verlies van menselijk kapitaal door overlijden, verwondingen, ontheemding en versterking van onderwijs, en tot slot het verlies van buitenlandse investeringen en toerisme. De volledige omvang van deze kosten is tot nog toe niet gekend.

Militaire uitgaven in Afrika

Met een globale stijging van 8,6% piekten de militaire uitgaven in 2011 vooral in Afrika. De grootste stijger was Algerije, dat zijn militaire uitgaven met maar liefst 44% opvoerde. Algerije's aanhoudende stijging van de militaire uitgaven werd de voorbije jaren aangestuurd door de hogere inkomsten uit olie en werd gerechtvaardigd door de activiteiten van al-Qaeda in de Islamitische Maghreb (AQIM), hoewel de hogere uitgaven misschien eerder te maken hebben met de regionale ambities van Algerije.

Tegelijk groeide in Nigeria de bezorgdheid omtrent de terroristische activiteiten van Boko Haram en de gemilitariseerde reactie hierop is één factor die heeft meegespeeld in het opvoeren van 's lands militaire uitgaven. De impact van andere factoren, onder meer de hogere inkomsten uit olie, mag echter niet over het hoofd worden gezien. ●

5. WAPENPRODUCTIE EN MILITAIRE DIENSTEN

De crisis in de overheidsuitgaven waarmee de Westerse landen momenteel moeten afrekenen, heeft tot nu toe geen al te grote impact gehad op de voornaamste wapenproducerende bedrijven en militaire dienstenindustrie (samen de 'wapenindustrie'). Het uitblijven van belangrijke verschuivingen heeft hoogst waarschijnlijk te maken met de structuur van de wapenindustrie die ervoor zorgt dat de impact van de wereldwijde financiële crisis op de sector als het ware wordt 'vertraagd'.

De onzekerheid m.b.t. de economie en uitgaven in zowel de VS als in West-Europa zal zeer zeker gevolgen hebben voor de manier waarop wapenprogramma's worden ontwikkeld en uitgevoerd. De vraag rijst dus of de wapenverkoop gehandhaafd blijft of zal toenemen zoals tevoren.

De National Defence Authorization Act van de VS

De National Defense Authorization Act, of nationale defensiemachtigingswet, geeft een gemengd signaal voor het financiële jaar 2012. Enerzijds worden veel van Amerika's grootste en duurste wapenprogramma's, zoals de F-35 (Joint Strike Fighter) voortgezet. Dat de investeringen in deze programma's worden voortgezet, wijst erop dat de wapenverkoop op de Amerikaanse markt grotendeels gehandhaafd zal blijven. Anderzijds bepalen de nieuwe regels omtrent het delen van risico's tussen de Amerikaanse overheid en de ondernemingen die een wapencontract binnen halen, dat de industrie mogelijk een groter risico zal moeten dragen naarmate deze programma's vorderen.

Meer samenwerking in de West-Europese wapenindustrie

Omwille van de financiële crisis wordt een nauwere samenwerking binnen de West-Europese defensie-industrie bespreekbaar, hoewel deze besprekingen nog niet tot een

verstrekkende, effectieve samenwerking hebben geleid.

West-Europese landen onderhandelden over gezamenlijke ontwikkelings- en productiestrategieën voor onbemande vliegtuigsystemen (Unmanned Aerial Systems), die ook effectief werden geïmplementeerd. In juni 2011 gaf de Europese Commissie groen licht voor de ontwikkeling en productie van onbemande vliegtuigsystemen. Deze projecten zitten echter nog steeds in de pijplijn, onder meer het Talarion-project, dat niet echt van de grond komt.

De militaire dienstenindustrie

Enkele sleutelsectoren van de militaire dienstenindustrie, onder meer onderhoud, herstelling en revisie, systeemondersteuning, logistiek en opleiding van buitenlandse soldaten, voelden nauwelijks de gevolgen van de terugtrekking uit Irak en de wereldwijde financiële instabiliteit. Hun groei op lange termijn is toe te schrijven aan verscheidene verschuivingen die zich voordeden na het einde van de Koude Oorlog, zoals de structurele transformatie van de militaire noden en de verminderde in-house expertise en kennis van steeds complexere systemen. Het ziet ernaar uit dat de druk op de overheidsfinanciën, en dus ook de kans dat er flink in de militaire uitgaven wordt gesnoeid, gepaard gaat met een toenemende uitbesteding van diensten, zoals het onderhoud, de herstelling en revisie van wapensystemen.

Diversifiëring naar cyberbeveiliging

Ondernemingen gaan zich niet alleen meer toespitsen op militaire diensten, maar zoeken nog andere strategieën om hun winst op peil te houden. Een opmerkelijke ontwikkeling is de overname van gespecialiseerde cyberbeveiligingsfirma's, waarmee de grootste wapenproducenten zich willen indekken tegen mogelijke bezuinigingen in militaire uitgaven en zo hun werkerrein uitbreiden naar aanverwante markten.

Indiase wapenindustrie

Naast de ontwikkelde landen proberen ook andere landen een zelfbedruipende nationale wapenindustrie uit te bouwen. Zo levert India heel wat inspanningen om het materieel van zijn krijgsmacht te moderniseren, te verbeteren en te onderhouden en om zijn militaire slagkracht uit te breiden, waardoor dit land momenteel de belangrijkste afnemer van grote wapens is. India's eigen wapenindustrie probeert eveneens deze vraag in te vullen, bijvoorbeeld door zijn technologische knowhow via technologieoverdracht te verbeteren, maar het Indiase defensie-industrieel beleid is toe aan een grondige hervorming.

De SIPRI Top 100 van wapenproducenten en militaire dienstverleners

De SIPRI Top 100 rangschikt 's werelds grootste wapenproducenten en militaire dienstverleners (uitgezonderd Chinese bedrijven) op basis van hun omzet uit de verkoop van wapens. De verkoop van wapens en militaire diensten door bedrijven uit de SIPRI Top 100 bleef ook in 2010 stijgen, goed voor 411,1 miljard USD, hoewel deze reële groei van 1% minder bedraagt dan in 2009. Tussen 2002 en 2010 nam de wapenverkoop van bedrijven uit de Top 100 met 60% toe.

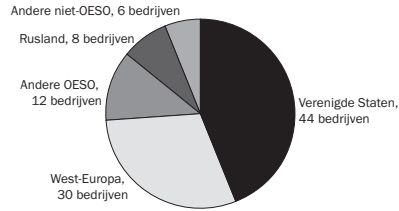
DE TIEN GROOTSTE WAPENPRODUCENTEN, 2010

Bedrijf	Wapenverkoop*	Winst*
1 Lockheed Martin	35 730	2 926
2 BAE Systems (VK)	32 880	-1 671
3 Boeing	31 360	3 307
4 Northrop Grumman	28 150	2 053
5 General Dynamics	23 940	2 624
6 Raytheon	22 980	1 879
7 EADS (trans-Europees)	16 360	732
8 Finmeccanica (Italië)	14 410	738
9 L-3 Communications	13 070	955
10 United Technologies	11 410	4 711

Bedrijven gevestigd in de VS, tenzij anders vermeld. De winstcijfers hebben betrekking op alle bedrijfsactiviteiten, niet-militaire verkopen inbegrepen.

* in miljoen USD

BEDRIJVEN IN DE SIPRI TOP 100, 2010, VOLGENS LAND

Land of regio verwijst naar de vestigingsplaats van het hoofdkwartier, niet noodzakelijk naar de productieplaats. China wordt uitgesloten wegens geen beschikbare gegevens.

Amerikaanse bedrijven blijven de SIPRI Top 100 aanvoeren en zijn samen goed voor meer dan 60% van de totale wapenverkoop van de SIPRI Top 100. Het aantal West-Europese bedrijven in de rangschikking zakte naar 30 ondernemingen, terwijl het Braziliaanse Embraer terugkeerde in de Top 100. Door de verdere consolidatie van de Russische defensie-industrie prijkt ook de nieuwe moedermaatschappij United Shipbuilding Corporation voortaan in de Top. ●

6. INTERNATIONALE WAPENHANDEL

Internationale leveringen van grote conventionele wapens namen tussen de periode 2002-2006 en 2007-2011 met 24% in omvang toe. De vijf grootste leveranciers in 2007-2011 – de VS, Rusland, Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk – waren samen verantwoordelijk voor drie vierden van het totale uitvoervolume. Naast deze vijf toppers nam ook de omvang van de wapenleveringen vanuit China en Spanje in de periode 2007-2011 fors toe. Er wordt verwacht dat de uitvoer vanuit China blijft toenemen; het orderboek van Spanje met orders voor schepen, het belangrijkste wapenexportproduct van Spanje, geeft aan dat dit land zijn uitvoervolume niet zal kunnen handhaven.

Bijna de helft van de totale uitvoer van grote conventionele wapens was in de periode 2007-2011 bestemd voor landen in Azië en Oceanië. De vijf grootste bestemmingslanden van grote conventionele wapens – India, Zuid-Korea, Pakistan, China en Singapore – liggen bovendien allemaal in dit afzetgebied. Grote afnemers spelen handig in op de concurrerende wapenmarkt om aantrekkelijke voorwaarden af te dwingen m.b.t. financiering, compensatieregelingen en technologie-overdracht. Het ziet er naar uit dat India, dat

in de periode 2007-2011 zo'n 10% van alle ingevoerde wapens afnam, ook de komende jaren het grootste bestemmingsland voor grote conventionele wapens zal blijven.

De impact van de Arabische Lente op het wapenuitvoerbeleid

Het eerste jaar van de Arabische Lente bracht een debat op gang over het beleid van de grote wapenleveranciers omtrent de uitvoer naar landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De Russische overheid zag geen reden om de leveringen aan de landen in het gebied waarvoor de VN geen wapenembargo had afgekondigd te stoppen. De VS en verscheidene grote Europese wapenleveranciers trokken daarentegen sommige uitvoervergunningen voor het gebied in of schortten ze op en pasten hun wapenuitvoerbeleid hier en daar aan.

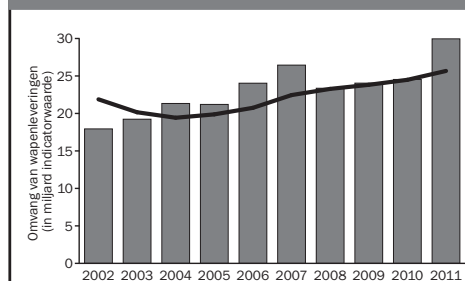
Strategische en economische overwegingen bleven evenwel een centrale rol spelen in de beslissing van elk land omtrent de uitvoer van wapens naar het gebied en de impact van de Arabische Lente op het wapenuitvoerbeleid lijkt eerder gering.

Wapenleveringen aan Zuidoost-Azië

De wapenleveringen aan Zuidoost-Azië namen tussen de periode 2002-2006 en 2007-2011 drie keer in omvang toe. De leveringen en uitstaande bestellingen bestemd voor Brunei Darussalam, Indonesië, Maleisië, de Filippijnen, Singapore en Vietnam betroffen veelal marine-uitrusting en vliegtuigen voor maritieme doeleinden.

Het type wapens en hun hoeveelheid werden voornamelijk bepaald in functie van het doel waarvoor deze zes staten de bestelde wapens wilden inzetten, meer bepaald voor het bestrijden van piraterij, illegale visvangst en terrorisme. Het is evenwel waarschijnlijk dat territoriale geschillen over de Zuid-Chinese Zee de doorslag geven voor het nemen van aankoopbeslissingen. Dit blijkt ook uit hun defensiewitboeken, de soorten wapens die in de periode 2007-2011 werden aangekocht en in het bijzonder uit een reeks recente,

TREND IN LEVERINGEN VAN GROTE WAPENS, 2002-2011

Staafdiagram: jaarlijkse totalen; lijndiagram: het vijfjaarlijkse bewegende gemiddelde (in het laatste jaar van elke periode van vijf jaar uitgezet).

BELANGRIJKSTE UITVOERDERS EN AFNEMERS VAN GROTE WAPENS, 2010

Uitvoerder	Aandeel (%)*	Afnemer	Aandeel (%)*
1. VS	30	1. India	10
2. Rusland	24	2. Zuid-Korea	6
3. Duitsland	9	3. Pakistan	5
4. Frankrijk	8	4. China	5
5. VK	4	5. Singapore	4
6. China	4	6. Australië	4
7. Spanje	3	7. Algerije	4
8. Nederland	3	8. VS	3
9. Italië	3	9. VAE	3
10. Israël	2	10. Griekenland	3

* Aandeel in wereldwijde wapenuitvoer

kleine incidenten en confrontaties in de betwiste wateren.

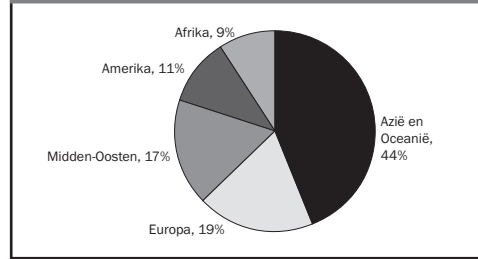
Verscheidene landen in Zuidoost-Azië gaan hun aandacht ook meer toespitsen op de overdracht van technologie en de diversifiëring van hun toeleveringsbronnen. Leveranciers zijn bovendien steeds vaker bereid in te gaan op de vraag van landen in het gebied om verregaande technologieoverdrachten bij wapenleveringen, of de uitbouw van partnerships voor de ontwikkeling van nieuwe wapensystemen.

Wapenleveringen aan Armenië en Azerbeidzjan

De recente overnames, bestellingen en aankoopplannen van Armenië en Azerbeidzjan verhogen mogelijk het risico op een heropflakking van het conflict over het betwiste gebied Nagorno-Karabakh. Armenië en Azerbeidzjan beschuldigen er elkaar van een wapenwedloop te ontketenen.

Deze oorlogsdreiging, waarbij wordt bedreigd om het conflict over Nagorno-Karabakh eens en voor altijd met geweld op te lossen, zette Azerbeidzjan aan om zijn wapenuitvoer flink op te voeren. Hoeveel en welke wapens Armenië de voorbije jaren heeft ingevoerd, is niet precies bekend, maar de Armeense overheid kondigde in 2010 en in 2011 aan dat het meer geavanceerde wapen-

BESTEMMINGSREGIO'S GROTE WAPENS, 2007-2011

systemen zou aankopen als antwoord op de bewapeningsdrang van Azerbeidzjan.

Hoewel er momenteel een vrijwillig wapenembargo van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) geldt, interpreteren de OVSE-landen de status van dit embargo op een verschillende manier en worden er dus nog steeds wapens aan beide zijden geleverd. Rusland is een belangrijke leverancier die wapens levert aan beide partijen. Armenië kan slechts kiezen uit een beperkt aantal leveranciers en is sterk afhankelijk van Rusland voor de levering van wapens. Azerbeidzjan sloot onlangs een aantal strategische overeenkomsten voor de vergunde productie van wapens alsook transacties met Israël, Zuid-Afrika en Turkije om buitenlandse technologie te injecteren in de eigen defensie-industrie. ●

OPENHEID IN WAPENLEVERINGEN

Het aantal landen dat zijn wapenuitvoer en -import aangeeft bij het VN-register van Conventionele Wapens (United Nations Register of Conventional Arms of UNROCA) klonm van een absoluut dieptepunt van 72 landen in 2010 naar 85 landen in 2011. Het rapportagepeil nam vooral in Amerika toe, tegenover slechts één rapporterende land in Afrika, het laagste cijfer sinds de oprichting van het UNROCA.

Steeds meer overheden publiceren nationale verslagen over hun wapenuitvoer, onder meer Polen, waar de eerste verslagen in 2011 verschenen.

7. MONDIALE NUCLEAIRE KRIJGSMACHTEN

Begin 2012 beschikten acht landen over een gezamenlijk arsenaal van ongeveer 4.400 operationele kernwapens. Daarvan worden er bijna 2.000 in hoge staat van paraatheid gehouden. Wanneer we alle kernkoppen meertellen (operationele kernkoppen, reserves in zowel actieve als inactieve opslag, en intacte kernkoppen die nog moeten worden ontmanteld), beschikken de VS, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India, Pakistan en Israël samen over een arsenaal van ongeveer 19.000 kernwapens.

De beschikbaarheid van betrouwbare informatie over de arsenalen van kernmogendheden verschilt sterk van land tot land. Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en de VS gaven onlangs belangrijke informatie vrij over hun nucleaire vermogen. In tegenstelling is de Russische openheid verminderd, nadat het in het kader van het nieuwe START-verdrag tussen Rusland en de VS van 2010 besliste om geen details over zijn strategische kernwapenarsenaal openbaar te maken, hoewel het deze informatie wel deelt met de VS. Als onderdeel van zijn afschrikingsstrategie houdt China details over zijn kernwapens angstvallig geheim en er is weinig informatie voorhanden over zijn arsenaal en wapenproductie.

Betrouwbare gegevens over de operationele status van de kernwapenarsenalen en nucleaire capaciteit van de drie landen die het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) nooit ondertekenden, India, Israël en Pakistan, zijn bijzonder schaars. Er zijn zo goed als geen officiële rapporten beschikbaar en de beschikbare openbare gegevens zijn vaak tegenstrijdig of onjuist.

Wettelijk erkende kernmogendheden

De vijf wettelijk erkende kernmogendheden zoals bepaald in het NPV – China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de VS – lijken niet van plan hun kernwapenarsenaal snel op te geven. Rusland en de

WERELDKERNMACHTEN, 2012

Land	Opgestelde kernkoppen	Andere kernkoppen	Totaal
VS	2 150	5 850	~8 000
Rusland	1 800	8 200	10 000
VK	160	65	225
Frankrijk	290	10	~300
China	..	200	~240
India	..	80–100	80–100
Pakistan	..	90–110	90–110
Israël	..	~80	~80
Noord-Korea	..	..	?
Totaal	~4 400	~14 600	~19 000

Deze cijfers worden bij benadering gegeven en gelden vanaf januari 2012..

VS voeren momenteel een grootschalige modernisering van hun nucleaire overbrengringssystemen, kernkoppen en productiefabrieken door. Tegelijkertijd blijven ze hun kernwapenarsenaal afslanken in uitvoering van het laatste START-verdrag dat in 2011 van kracht werd, alsook via eenzijdige ontmanteling. Omdat Rusland en de VS veruit de grootste kernwapenarsenalen hebben, blijft het totale aantal kernwapens wereldwijd dalen.

De kernwapenarsenalen van China, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn aanzienlijk kleiner, maar deze landen blijven wel nieuwe wapens ontwikkelen of zijn dat van plan. China is het enige kernwapenland dat zijn nucleaire capaciteit langzaam maar zeker lijkt uit te breiden.

Nucleaire slagkracht van India en Pakistan

India en Pakistan vergroten en verbeteren hun kernwapenarsenalen. Beide landen ontwikkelen en ontplooiën momenteel nieuwe soorten ballistische en kruisraketten geschikt voor nucleaire koppen en allebei voeren ze hun vermogen om militaire splijstof te produceren op.

India's nucleaire doctrine steunt op het beginsel van een minimale geloofwaardige afschrikking en 'no first use', of de belofte om

STOCKS OF FISSILE MATERIALS

Stoffen die een kettingspjitreactie in stand kunnen houden, zijn onontbeerlijk voor alle soorten kernbommen, van eerstegeneratie atoomwapens tot geavanceerde thermonucleaire wapens. De meeste voorkomende spijitstoffen zijn hoogverrijkt uranium en plutonium.

China, Frankrijk, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de VS produceerden voor hun kernwapens zowel hoogverrijkt uranium als plutonium; India, Israël en Noord-Korea produceerden voornamelijk plutonium en Pakistan hoofdzakelijk hoogverrijkt uranium. Alle staten met een civiele kernindustrie zijn min of meer in staat om kernbrandstof te produceren.

Spijststofvoorraden, 2011

Hoogverrijkt uranium	-1270 ton*
Gespleten plutonium	
Militaire voorraden	-237 ton
Civiele voorraden	-250 ton

* De 171 ton voor vermenging niet meegerekend.

nooit als eerste kernwapens te gebruiken. Er zijn geen officiële gegevens beschikbaar i.v.m. de gewenste omvang en samenstelling van India's arsenaal, maar volgens de minister van Defensie gaat het om een 'mix van land-, lucht- en zeewapens' (een 'triade').

In mei 2011 riep de Indiase premier, Manmohan Singh, een vergadering van de Nuclear Command Authority bijeen, dit is het orgaan dat toezicht houdt op het nationale kernwapenarsenaal, om de vooruitgang in de realisatie van een operationele triade te evalueren.

Pakistans nucleaire doctrine steunt eveneens op het beginsel van minimale afschrikking, maar sluit niet expliciet uit dat het als eerste kernwapens zal inzetten als tegengewicht voor de superioriteit van India op het gebied van conventionele wapens en troepenmacht.

Dat Pakistan nieuwe korteaafstandsrametten ontwikkelt, wijst erop dat dit land zijn militaire planning zodanig heeft bijgesteld dat nu ook rekening wordt gehouden met de

inzet van tactische of sub-strategische kernwapens. Dit zou kunnen resulteren in de ontplooiing van min of meer lanceerklare kernkoppen.

Israëlische kernwapens

Israël houdt zich al jaren op de vlakte en bevestigt noch ontkent officieel dat het kernwapens bezit. Wel wordt algemeen aangenomen dat dit land plutonium produceerde voor van een eigen kernwapenarsenaal. Israël heeft mogelijk niet-strategische kernwapens, onder meer artilleriegranaten en nucleaire demolitiemunitities, maar dit werd nooit bevestigd.

Militaire nucleaire capaciteit van Noord-Korea

Noord-Korea heeft aangegeven dat het over militaire nucleaire capaciteit beschikt. Er zijn echter geen officiële gegevens beschikbaar die aantonen dat het land operationele kernwapens bezit. Op het einde van 2011 zou Noord-Korea grofweg 30 kilogram plutonium hebben gespleten. Dit zou voldoende zijn voor ten hoogste acht kernwapens, afhankelijk van de expertise en technologische knowhow van Noord-Korea.

Volgens een gelekt rapport over Noord-Korea dat in 2011 werd opgesteld door een panel van experts van de VN-Veiligheidsraad was het land 'gedurende verscheidene jaren of zelfs decennia' actief bezig met uraniumverrijking. Het is niet bekend of Noord-Korea hoogverrijkt uranium heeft geproduceerd voor toepassing in kernwapens. ●

8. BEHEERSING VAN KERNWAPENS EN NON-PROLIFERATIE

Russisch-Amerikaanse beheersing van kernwapens

Het momentum voor op verdragen gebaseerde beheersing van kernwapens en ontwapening werd benadrukt in 2011 met het van kracht worden van het Treaty on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms (New START) tussen Rusland en de VS van 2010, dat beide partijen een verdere vermindering van hun strategische aanvalskernwapens oplegde.

Daarbij hebben ze zich bij het opzetten van inspecties en gegevensuitwisseling, van meldsystemen en andere maatregelen, aan de deadlines in het coöperatieve controle- en verificatiesysteem van het verdrag gehouden. Dit systeem – een van de voornaamste realisaties van het verdrag – heeft het nieuwe START-verdrag in staat gesteld een wapenbeheersingsproces voort te zetten via hetwelk Rusland en de VS hun strategische relatie hebben gherdefinieerd.

Wat de volgende stappen zouden zijn in de Russisch-Amerikaanse wapenbeheersing, was niet helemaal duidelijk. Beide kampen waren het eens dat, om hun nucleaire arse-

naal af te slanken, de bilaterale agenda uitbreiding zou moeten krijgen om kwesties van tactische kernwapens en niet-ingezette kernkoppen, maar ook meer algemene stabiliteitsproblemen aan te pakken. Daarbij vooral in het oog springend waren de raketverdedigingssystemen, die in 2011 voor al maar meer tweedracht zorgden. Tevens werd duidelijk dat een verdere inkrimping van hun respectieve strategische kernwapenarsenaal enkel mogelijk zou zijn indien de drie andere door het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) erkende kernmogendheden bij een multilateraal proces voor de beperking van kernwapens zouden worden betrokken.

Bezorgdheid over Iraanse en Syrische nucleaire proliferatie

In 2011 bleven internationale inspanningen om de verspreiding van kernwapens tegen te gaan boven aan de agenda staan. Twee landen, Iran en Syrië, werden nauwkeurig onderzocht vanwege beschuldigingen dat ze militaire nucleaire activiteiten hadden verborgen, in strijd met hun verplichtingen als NPV lidstaat.

Na een driejarig onderzoek kwam het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) tot het besluit dat een gebouw in Syrië, dat in 2007 door een Israëliëse luchtaanval werd verwoest, 'naar alle waarschijnlijkheid' een kernreactor was geweest die bij het agentschap had aangemeld moeten worden. Verder meldde het IAEA over geloofwaardig bewijs te beschikken dat Iran zich in het verleden had ingelaten met kernwapen gerelateerde activiteiten en dat sommige daarvan misschien nog aan de gang waren. De moeilijkheden waarmee inspecteurs in beide landen te kampen kregen, leidden tot hernieuwde oproepen om het IAEA meer wettelijke bevoegdheden te geven om onderzoek te voeren naar NPV-landen die hun in verdragen vastgelegde controleverplichtingen schenden en daarbij zelfs verder te gaan dan wat bepaald was in het model voor aanvullend protocol.

TOTAAL AANTAL STRATEGISCHE AANVALSWAPENS ONDER NEW START, 1 SEPTEMBER 2011

	Rusland	VS
Ingezette ICBMs, SLBMs en zware bommenwerpers	516	822
Kernkoppen op ingezette ICBMs en SLBMs, en kernkoppen geteld voor zware bommenwerpers	1 566	1 790
Ingezette en niet-ingezette lanceerplatformen van ICBMs, en zware bommenwerpers	871	1 043

ICBM = intercontinentale ballistische raket;
SLBM = door onderzeeboot gelanceerde ballistische raket.

De aanslepende controverse rond Iraanse en Syrische kernprogramma's deed opnieuw de vraag rijzen of een internationale juridische aanpak nog doeltreffend was. Kan met name de VN-Veiligheidsraad landen die belangrijke verdragsverplichtingen en -regels inzake wapenbeheersing naast zich neerleggen, wel afdoend aanpakken? Ook in 2011 bleef Iran in overtreding tegen vijf in 2006 door de Veiligheidsraad goedgekeurde resoluties, die het land oplegden om alle activiteiten omtrent verrijking van uranium en andere gevoelige activiteiten, gerelateerd aan de splijststofkringloop op te schorten. Ondanks meldingen vanuit de Raad van Gouverneurs van het IAEA dat Syrië zich niet aan het controleverdrag hield, kwam een verdeelde Veiligheidsraad niet tot concrete stappen in het Syrische nucleaire dossier. Sommige waarnemers zien in het gebrek aan actie een aanzet tot nog meer controverse over de geschiktheid van extralegale maatregelen, waaronder het pre-emptief gebruik van militaire middelen als antwoord op de bezorgdheid rond proliferatie.

Noord-Koreaans nucleair programma

2011 bracht geen diplomatieke oplossing m.b.t. het kernprogramma van Noord-Korea. Ondanks hernieuwde contacten tussen Noord-Koreaanse en Amerikaanse diplomaten kwam het voorbereidende overleg om de zespertijngesprekken over de denuclearisatie van Noord-Korea weer vlot te trekken amper uit de startblokken. Uit rapporten die stelden dat Noord-Korea nog meer dan vroeger betrokken was bij geheime leveringen van kern- en rakettechnologieën, bleek nog maar eens wat voor een struikelblok het land juridisch en normatief gesproken voor het wereldwijde non-proliferatiesysteem vormt.

Ontwikkelingen in de Nuclear Suppliers Group

In juni 2011 bereikte de Nuclear Suppliers Group (NSG) een controversiële consensus-overeenkomst om strengere richtlijnen op te

leggen voor de uitvoer van apparatuur en technologie voor de verrijking van uranium en de opwerking van plutonium. De NSG-landen kwamen niet tot een eensluidende formulering die bepaalde subjectieve criteria kon opleggen en koppelden de uitvoer van nucleaire technologie daarom aan de ondertekening van een bijkomend controleprotocol met het IAEA en aan de algehele naleving van de IAEA-verplichtingen door het invoerende land.

Centraal in de nucleaire non-proliferatie staat de relatie die NSG-leveranciers onderhouden met die kernmachten die buiten het kader van het NPV en de NSG vallen. De plenaire vergadering van de NSG van 2011 besprak in hoeverre India onder de herziene richtlijnen nog in aanmerking kon komen voor ENR-leveringen en hoe de richtlijnen 's lands eventuele lidmaatschap van de NSG beïnvloeden.

Samenwerking rond non-proliferatie, wapenbeheersing en nucleaire veiligheid

Ook in 2011 was er politieke aandacht op topniveau voor de risico's van nucleair terrorisme en de illegale verspreiding van nucleair materiaal.

De G8 raakte het eens over de uitbreiding van het mondiale partnerschap van 2002 tegen de verspreiding van massavernietigingswapens en -materiaal – een initiatief dat steun heeft verleend aan samenwerkingsprojecten ten behoeve van non-proliferatie, ontwapening en nucleaire veiligheid. Daarnaast keurde de VN-Veiligheidsraad Resolutie 1977 goed. Deze verlengde met 10 jaar het mandaat van het onder Resolutie 1540 ingestelde comité belast om landen hun verplichtingen in het kader van de resolutie te doen opvolgen en ze daarin te ondersteunen. ●

9. VERMINDERING VAN DE VEILIGHEIDSDREIGING VAN CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE MATERIALEN

Biologische wapens – beheersing en ontwapening

De Zevende Toetsingsconferentie van de staten die partij zijn bij het Verdrag van 1972 tot verbod van Biologische en Toxische Wapens (BTWC) besliste een derde tussentijdse bijeenkomst op te zetten ‘voor de bespreking over en bevordering van een gemeenschappelijke visie en een effectief optreden’ ten aanzien van samenwerking en bijstand, de doorlichting van relevante ontwikkelingen in wetenschap en technologie, en een voortzetting van onder andere de nationale tenuitvoerlegging van het verdrag.

Ondanks het feit dat heel wat landen en waarnemers ervan uit gingen dat het BTWC in zekere zin ‘geïnstalleerd’ zou geraken (bv. door bijkomende stappen te nemen op het vlak van institutionele versterking en verschillende operationeel gerichte of ‘praktische’ maatregelen), stonden de politieke omstandigheden tijdens de conferentie een beslissing in de weg om een meer actie- en besluitgericht tussentijds proces in te richten. Het systeem evolueert dan ook stapsgewijs en stelt het proces centraal.

Chemische wapens – beheersing en ontwapening

De manier waarop Iran en de VS tijdens de 16de Conferentie van de staten die partij zijn bij het Verdrag van 1993 inzake Chemische Wapens (CWC) tegenover elkaar stonden, was deels een uiting van de algemenere internationale onenigheid over de aard en het doel van de Iraanse nucleaire activiteiten. Rusland en de VS bevestigden dat ze hun voorraad chemische wapens onmogelijk tegen de door het CWC opgelegde deadline van 29 april 2012 zouden kunnen vernietigen, maar stelden wel dat ze zouden proberen om dit onverwijld te doen. De Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW) kwam in het

geval van Irak tot de slotsom dat vooruitgang was geboekt met de afbraak van productiefaciliteiten voor chemische wapens.

Een adviespanel voor de directeur-generaal van de OPCW heeft de uitvoering van het CWC geëvalueerd en op basis daarvan zijn eindverslag ingediend. Daarbij lag de nadruk op hoe de verdragsactiviteiten moeten worden gestructureerd nadat de voorraden chemische wapens ergens na 2012 vernietigd zullen zijn. De directeur-generaal, de staten die partij zijn en de Uitvoerende Raad van de OPCW hebben de verslaglegging aangewend als middel om het eens te raken over beleids-ondersteuning aan prioriteiten en programma's van de OPCW die zich in de aanloop naar de Derde Toetsingsconferentie in 2013 zullen aandienen. Om die reden bracht het verslag opties en activiteiten naar voren die een politieke en technische controle hadden ondergaan en die de directeur-generaal kan gebruiken om de doelstellingen vast te leggen en zich op toekomstige activiteiten door het technisch secretariaat van het OPCW te richten. Ook is het verslag een weergave van de onafgebroken evolutie die het CWC volgt in de richting van andere prioriteiten die meer aan de oppervlakte zullen komen zodra de voorraden chemische wapens zijn vernietigd.

VERNIETIGING VAN CHEMISCHE WAPENS

Per 30 november 2011,

- Irak, Libië, Rusland en de VS moesten de vernietiging van hun voorraden chemische wapens nog afronden
- 50.619 ton (71 percent) van het geregistreerde chemische wapenarsenaal was aantoonbaar vernietigd
- 3,95 miljoen (46 percent) geregistreerde items en containers met chemische wapens waren vernietigd
- Dertien landen hadden 70 voormalige productiefaciliteiten voor chemische wapens aangegeven
- 43 van deze faciliteiten waren vernietigd en 21 hadden conversie ondergaan voor vreedzame doeleinden

OUDE EN ACHTERGELATEN CHEMISCHE WAPENS

Per december 2011,

- Vier landen hadden aangegeven dat er zich achtergelaten chemische wapens (ACW's) op hun grondgebied bevonden
- Vijftien landen hebben aangegeven dat zij sinds de inwerkingtreding van het CWC in het bezit zijn geweest van oude chemische wapens (OCW's)
- België, Italië, Japan, Duitsland, Zwitserland en het VK zijn de landen die in 2011 OCW's hebben vernietigd
- China heeft de vernietiging van zijn OCW's voortgezet

Aantijgingen van chemische en biologische wapenprogramma's

Tijdens de burgeroorlog in Libië werd uiting gegeven aan de ongerustheid dat het regime van Moammar Khadafi mosterdgas zou inzetten tegen antiregeringsdemonstranten en gewapende rebelligroepen. Dergelijke bezorgdheid werd ook geuit omtrent de aard en bestemming van mogelijke chemische en biologische wapens in Syrië tijdens de burgeronlusten en spanningen die het land teisteren.

In november stuurde de OPCW een speciaal inspectieteam naar Libië om rapporten over niet-aangegeven chemische wapens te toetsen. Bevestiging volgde dat het regime van Khadafi had nagelaten een geheime voorraad chemische wapens te laten registreren. Dat de OPCW niet in staat was geweest om de valse Libische verklaringen vóór de val van Khadafi in 2011 te ontmaskeren, deed de vraag rijzen of de organisatie wel in staat was om overtredingen in het algemeen op te sporen. Daaruit kwam het verzoek voort om het controlesysteem van het CWC door te lichten, hoewel weinig overleg plaatsvond over hoe dit probleem te verbinden aan de omstandigheden waarin binnen het kader van het Verdrag een verzoek tot uitdagingsinspectie plaatsvindt.

Toekomstige implicaties van wetenschap en technologie

Ontwikkelingen in wetenschap en technologie kunnen zwaar doorwegen op de preventie van, reactie op en sanering van de effecten van chemische en biologische oorlogvoering. Vooral het onderzoek naar vogelgriep heeft enkele beleidsimplicaties naar voren gebracht, onder meer of het verkieslijk is wetenschappelijk onderzoek te omschrijven op basis van zijn verdienste voor vredelievende doeleinden en er bij voorkeur geen potentiële veiligheidsdreigingen aan te verbinden. Het debat heeft ook gevolgen voor de onderzoeksfinanciering, het publicatiebeleid, afgesproken principes inzake supervisie van onderzoek en de verschillen in methodes om geschikte veiligheids- en beveiligingsnormen af te spreken en ten uitvoer te leggen.

Dergelijke evaluaties mogen dan wel inherent subjectief (kwalitatief) zijn, wetenschappers en technisch deskundigen in dienst van de overheid hebben in beginsel wel oog voor zulke bedreigingen – gesteld dat hun nationale structuren erop gericht zijn om deze in acht te nemen. Niet-statelijke actoren – ‘terroristen’ en amateurwetenschappers – ontbreekt het aan institutionele diepgang en capaciteit om gelijkaardige niveaus van complexiteit of productie te halen. Evenmin is duidelijk of uitspraken over potentiële dreigingen – vaak door personen die zich niet met wetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling inlaten – afdelingen van al-Qaeda (of hun equivalent) doen nadenken of aanzetten om chemische en biologische wapens aan te schaffen. ●

10. BEHEERSING VAN CONVENTIONELE WAPENS

Met uitzondering van enkele veelbelovende initiatieven in Zuid-Amerika en Zuidoost-Europa, waren de ontwikkelingen voor de beheersing van conventionele wapens in 2011 overwegend ontgoochelend. Landen bleken immers niet bereid hun posities bij te stellen om tot wereldwijde dan wel regionale overeenkomsten te komen.

Drie factoren bemoeilijkten een de ontwikkeling van verdere beheersing van conventionele wapens. Ten eerste maakten de immense en aanhoudende investeringen van de VS in zijn militaire apparaat het onmogelijk om vanuit een evenwicht tot oplossingen te komen. Ten tweede is het door technologische ontwikkelingen onduidelijk geworden welke capaciteiten nu en in de toekomst tot militaire macht zullen leiden.

Ten derde doet het gebrek aan een regelgevend kader rond het gebruik van geweld – ook soms voor ogenschijnlijk constructieve doeleinden en niet enkel als een defensieve reactie op agressie – landen aarzelen om en bepaalde militaire capaciteit af te schaffen, zelfs wanneer een humanitair argument duidelijk zou pleiten voor beheersing.

Clustermunitie

Het Verdrag inzake clustermunitie (CCM) van 2008 is een voorbeeld van een overeenkomst die uitgaat van het principe dat zelfs wanneer een bepaald wapen een zekere militaire voorsprong oplevert, de verspreiding ervan toch moet worden beperkt of verboden omdat enig voordeel van militaire aard niet opweegt tegen de humanitaire gevolgen.

Daar waar de partijen van het CCM in 2011 de tenuitvoerlegging van het verdrag hebben voortgezet, zijn de partijen aan het Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens van 1981 er niet in geslaagd om een regelomschrijvend protocol uit te werken voor het gebruik van clustermunitie en het verbod op die munitie met bijzonder schadelijke effecten. Vandaag is de internationale gemeenschap

verdeeld, met enerzijds een groep landen die zich ertoe hebben verbonden om clustermunitie via een afzonderlijk, onderling onderhandeld verdrag – het CCM – geheel te bannen en een andere groep die, afgezien van het oorlogsrecht, niet gebonden is aan gemeenschappelijke regels.

Ontwikkelingen in de beheersing van wapenuitvoer

In 2011 hebben zowel wereldwijde en regionale organisaties als informele stelsels zoals het Controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie en –onderdelen (MTCR) en het Wassenaar Arrangement verder geprobeerd om de technische doeltreffendheid van de exportcontrole op te drijven. Toch blijft het moeilijk om los van de algemene richtlijnen vastgelegd in de jaren '90 een gemeenschappelijke methode te vinden om aanvaardbare risico's te beoordelen.

Voorafgaand aan de voor juli 2012 geplande onderhandelingsconferentie werd in de VN overleg gepleegd rond de uitwerking van een wettelijk bindend Wapenhandelsverdrag (ATT). Het optimisme groeide dat China en Rusland zich meer in het proces zouden engageren. Dit neemt niet weg dat landen heel andere opvattingen hebben over de inhoud en de doelstellingen van een toekomstig verdrag.

Multilaterale wapenembargo's

The only new embargo imposed by the UN Het enige nieuwe embargo dat de VN-Veiligheidsraad in 2011 heeft opgelegd, was dat tegen Libië. Nadien raakten landen het niet eens of het embargo al dan niet wapenleveringen aan rebellen groepen toeliet. Ondanks langdurig overleg is de Veiligheidsraad er niet toe gekomen om een wapenembargo tegen Syrië uit te vaardigen.

De Arabische Liga heeft in 2011 haar eerste wapenembargo ooit opgelegd, tegen Syrië. Het wapenembargo dat ECOWAS in 2009 tegen Guinee had afgekondigd, werd in 2011 opgeheven. De Europese Unie heeft het nieuwe VN-embargo tegen Libië uitgevoerd en daarnaast in 2011 drie nieuwe wapenem-

MULTILATERALE WAPENEMBARGO'S DIE VAN KRACHT WAREN IN 2011

Verenigde Naties (13 embargo's)

- Al-Qaeda en aanverwante personen en groepen • Democratische Republiek Congo (NSA) • Eritrea • Iran • Irak (NSA) • Ivoorkust • Noord-Korea • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië • Soedan (Darfur) • Taliban

Europese Unie (19 embargo's)

Tenuitvoerlegging van VN-embargo's (9):

- Al-Qaeda, de Taliban en aanverwante personen en groepen • Democratische Republiek Congo (NSA) • Eritrea • Irak (NSA) • Ivoorkust • Libanon (NSA) • Liberia (NSA) • Libië (NSA) • Somalië (NSA)

Aanpassingen van VN-embargo's (3):

- Iran • Noord Korea • Soedan

Embargo's zonder VN-tegenhanger (7):

- Belarus • China • Guinee • Myanmar • Zuid Soedan • Syrië • Zimbabwe

ECOWAS (1 embargo)

- Guinee

Arabische Liga (1 embargo)

- Syrië

NSA = embargo op niet-statelijke actoren in deze landen.

bargo's uitgevaardigd, tegen Wit-Rusland, Zuid-Soedan en Syrië.

In 2011 brachten vooral VN-panels van deskundigen verschillende aanzienlijke schendingen van VN wapenembargo's aan het licht.

Beheersing van conventionele wapens in Europa

De hernieuwde belangstelling voor de beheersing van conventionele wapens waarvan Europa in 2010 blijk had gegeven, kon in 2011 niet worden vertaald in een duidelijke vooruitgang. Tegen het einde van het jaar beslisten NAVO-lidstaten om de informatie-deling naar aanleiding van het Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-Verdrag) met Rusland (dat zijn

deelname in 2007 had opgeschort) stop te zetten.

De beheersing van conventionele wapens is in Europa in een impasse geraakt, hoewel het geen twijfel lijdt dat de behoefte eraan onverminderd bestaat. Onopgeloste territoriale conflicten fnuiken enige vooruitgang, maar ook bestaat er geen consensus over de specifieke doelstellingen, onderwerpen en instrumenten.

Vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen

In de meeste regio's zijn vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen (CSBM's) uitgewerkt als deel van een ruimere discussie over een veiligheidsstelsel waarin het gedrag van landen begrijpelijk en voorspelbaar wordt.

In Europa is het Document van Wenen het belangrijkste element van het CSBM-stelsel, aangevuld door het Verdrag inzake het open luchtruim van 1992. In 2011 keurden de lidstaten van de OVSE een herziene versie van het Document van Wenen goed. In vergelijking met het document van 1999 kunnen we de geboekte vooruitgang echter hoogstens als minimaal omschrijven. Als deze trend onomkeerbaar blijkt, zal het Document van Wenen verder aan militaire en politieke relevantie inboeten.

In Zuid-Amerika hebben leden van de UNASUR afspraken gemaakt rond een aantal CSBM's die moeten bijdragen aan hun algemenere doelstelling om voor de regio tot een gemeenschappelijk en coöperatief veiligheidssysteem te komen. ●

ADDENDA

Geldende verdragen betreffende wapenbeheersing en ontwapening, 1 januari 2012

- 1925 Protocol inzake het verbod om bij oorlogen gebruik te maken van verstikkende, giftige en andere gassen en van bacteriologische oorlogstechnieken (Protocol van Genève 1925)
- 1948 Conventie inzake preventie en bestrafing van de misdaad van genocide (Genocideconventie)
- 1949 Conventie van Genève (IV) met betrekking tot de bescherming van burgers in oorlogstijd; en 1977 Protocol I en II met betrekking tot de bescherming van slachtoffers van internationale en niet-internationale gewapende conflicten
- 1959 Verdrag van Antarctica
- 1963 Verdrag tot verbod van proefnemingen met kernwapens in de dampkring, in de kosmische ruimte en onder water (Gedeeltelijk kernstopverdrag, PTBT)
- 1967 Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn onderworpen bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen (Ruimteverdrag)
- 1967 Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika en de Caraïben (Verdrag van Tlatelolco)
- 1968 Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens (Non-Proliferatieverdrag, NPV)
- 1971 Verdrag tot verbod van de plaatsing van kernwapens en andere massavernietigingswapens op of onder de zeebedding en de oceanbodem (Zeebodemverdrag)
- 1972 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag tot verbod van biologische en Toxische Wapens, BTWC)
- 1974 Verdrag inzake de beperking van ondergrondse kernwapenproeven (Drempelverdrag voor het Verbod op Kernwapenproeven, TTBT)
- 1976 Verdrag inzake ondergrondse kernexplosies met een vredelievend doel (Verdrag inzake Vredelievende Kernexplosies, PNET)
- 1977 Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken (Verdrag tot verbod van geofysische oorlogvoering)
- 1980 Conventie inzake de fysieke bescherming van kernmaterialen en kerninstallaties
- 1981 Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet onderscheidende werking te hebben (CCW-Verdrag of Verdrag betreffende de onmenselijke wapens)
- 1985 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in de Stille Zuidzee (Verdrag van Rarotonga)
- 1987 Verdrag over de vernietiging van middellange- en korteafstandsraketten (INF-Verdrag)
- 1990 Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-Verdrag)
- 1992 Verdrag inzake het open luchtruim
- 1993 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Chemische Wapenconventie, CWC)
- 1995 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Zuidoost-Azië (Verdrag van Bangkok)
- 1996 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Afrika (Verdrag van Pelindaba)
- 1996 Overeenkomst over de subregionale wapenbeheersing (Overeenkomst van Firenze)

- 1997 Inter-Amerikaanse conventie tegen het illegaal vervaardigen en verhandelen van vuurwapens, munitie, explosieven en ander daarmee verband houdend materiaal (CIFTA)
- 1997 Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APM-Conventie)
- 1999 Inter-Amerikaanse conventie inzake de transparantie van aankopen van conventionele wapens

- 2006 ECOWAS-conventie over handvuurwapens, lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal
- 2006 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië (Verdrag van Semipalatinsk)
- 2008 Verdrag inzake clustermunitie
- 2010 Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (nieuw START-verdrag)
- 2011 Document van Wenen 2011 inzake vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen

CHRONOLOGIE 2011, TIJDLIJN

- 14 jan. President Zine-Al Abidine Ben Ali ontvlucht Tunesië
- 5 feb. Het nieuwe START-verdrag treedt in werking
- 12 maart De Arabische Liga vraagt de VN om een vliegverbod boven Libië in te stellen
- 11 april Troepen die trouw blijven aan Alassane Ouattara arresteren de Ivoiriaanse president Laurent Gbagbo met de hulp van Franse en VN-troepen
- 27 mei De G8-leiders stemmen in met een uitbreiding van het Mondiaal partnerschap tegen de verspreiding van massavernietigingswapens en -materialen van 2002
- 20 juni De EU stelt een wapenembargo tegen Wit-Rusland in
- 18 juli Het Internationaal Hof van Justitie beslist dat het betwiste tempelcomplex Preah Vihear toebehoort aan Cambodja, niet aan Thailand
- 6 aug. Al-Shabab kondigt een 'tactische' terugtrekking aan uit Mogadishu, Somalië
- 22 sep. Het Internationaal Atoomagentschap keurt een actieplan voor nucleaire veiligheid goed
- 20 okt. De Libische Nationale Overgangsraad maakt bekend dat de Libische leider Moammar Khadafi werd gevangengenomen en gedood
- 14-25 nov. De Vierde Conferentie tot Herziening van het CCW-Verdrag komt bijeen
- 18 dec. De laatste Amerikaanse soldaten verlaten Irak

Nog niet van kracht zijnde verdragen, 1 januari 2012

- 1996 Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT)
- 1999 Overeenkomst over de aanpassing van het verdrag van 1990 inzake conventionele strijdkrachten in Europa
- 2010 Centraal-Afrikaans Verdrag voor de controle op kleine en lichte wapen, hun munitie en alle onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa)

Samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid

Opmerkelijke gebeurtenissen in 2011 waren onder meer de toetreding van Zuid-Soedan als 193ste lid van de Verenigde Naties, de inwerkingtreding van het UNASUR-verdrag, de afschaffing van de West-Europese Unie en de schorsing van Syrië als lid van de Arabische Liga.

Drie landen traden toe tot de Gedragscode van Den Haag tegen de verspreiding van ballistische raketten en het Zangger-Comité werd met één lid uitgebreid. Geen enkel nieuw lid vervoegde de andere strategische controleregimes voor wapenhandel: de Australia Group, het Missile Technology Control Regime, de Nuclear Suppliers Group en het Wassenaar Arrangement. ●

RECENTE PUBLICATIES VAN HET VLAAMS VREDESINSTITUUT

Van Vlaamse makelij: het eindgebruik van Vlaams militair materieel

Rapport – 13 december 2011

Advies bij het ontwerp van decreet betreffende wapenhandel

Advies – 26 januari 2012

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2011

Rapport – 23 mei 2012

Vlaamse buitenlandse handel in producten voor tweëerlei gebruik 2011

Rapport – 19 juni 2012

Advies over controle op tussenhandel in wapens en dual-use producten

Advies – 26 juni 2012

De registratie en traceerbaarheid van ingevoerde vuurwapens

Rapport – 4 juli 2012

Deze en andere publicaties vind je terug op www.vlaamsvredesinstituut.eu.

Daar lees je ook meer over het Vlaams Vredesinstituut als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.

Informatie over alle SIPRI publicaties is beschikbaar op <http://books.sipri.org>

HET SIPRI YEARBOOK BESTELLEN?

SIPRI Yearbook 2012: Armaments, Disarmament and International Security

Verschenen in juli 2012 en uitgegeven door Oxford University Press voor rekening van SIPRI.

ISBN 978-0-19-965058-3, hardback, xx+560 pp., £100/\$185

Het SIPRI Yearbook 2012 kan worden besteld in boekenwinkels, bij de meeste online boekhandelaars of rechtstreeks bij Oxford University Press, online via:

www.oup.com/localecatalogue/cls_academic/?i=9780199650583

Meer informatie vindt u op www.sipri.org/yearbook/

SIPRI YEARBOOK ONLINE

De toegang tot de online versie van het SIPRI Yearbook is inbegrepen in de aankoopprijs van de gedrukte versie. Voordele van de online uitgave

- Volledige tekst van het SIPRI Yearbook
- Eenvoudige maar krachtige zoektool voor alle uitgaven sinds 2010
- Uitgebreide deep linking naar toonaangevende internetbronnen
- Alle informatie uit het SIPRI Yearbook binnen handbereik in enkele muisklikken

www.sipriyearbook.org

VERTALINGEN

Het SIPRI Yearbook 2012 zal worden vertaald in

- het Arabisch, door het centrum voor Arabische eenheidsstudies (CAUS), Beiroet
www.caus.org.lb
- het Chinees, door de Chinese vereniging voor wapenbeheersing en ontwapening (CACDA), Peking
www.cacda.org.cn
- het Russisch, door het instituut voor wereldeconomie en internationale betrekkingen (IMEMO), Moskou
www.imemo.ru
- het Oekraïens, door het Razumkov-centrum (het Oekraïense centrum voor economische en politieke studies, UCEPS), Kiev
www.razumkov.org.ua

Deze vertalingen worden gefinancierd door het Zwitserse federale ministerie van Defensie, Civiele Bescherming en Sport. Voor meer informatie kunt u met deze organisaties contact opnemen.

STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI YEARBOOK 2012

Armaments, Disarmament and International Security

Het SIPRI Yearbook is een compendium van gegevens en analyses in de volgende domeinen:

- veiligheid en conflicten
- militaire uitgaven en bewapening
- non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening

Dit boekje bevat een samenvatting van de 43ste uitgave van het SIPRI Yearbook, met uitleg bij ontwikkelingen tijdens 2011 op het vlak van:

- *Gewapende conflicten*, met de hoogtepunten uit het eerste jaar van de Arabische Lente en conflicten in de Hoorn van Afrika en een algemeen overzicht van georganiseerd geweld
- *Vredesoperaties en conflictbeheersing*, met toelichtingen omtrent de nieuwe operaties in Zuid-Soedan, Libië en Syrië
- *Militaire uitgaven*, waarbij wordt ingezoomd op de gevolgen van de bezuinigingsmaatregelen in Europa en de Verenigde Staten en de kosten van de oorlogen in Afghanistan en Irak
- *Wapenproductie en militaire diensten*, met extra aandacht voor militaire diensten en de Indiase defensie-industrie
- *Internationale wapenhandel*, waarbij de wapenuitvoer naar Arabische Lentelanden en leveringen aan Zuidoost-Azië en aan Armenië en Azerbeidzjan worden belicht
- *Mondiale kernwapenarsenalen*, met een overzicht van splijtstofvoorraden en -productie
- *Beheersing van kernwapens en non-proliferatie*, met de uitvoering van het nieuwe START-verdrag en de herziening van de richtlijnen van de Nuclear Suppliers Group
- *Minder chemische en biologische veiligheidsdreigingen*, waarbij wordt gepeild naar de impact van wetenschappelijke en technologische doorbraken
- *Beheersing van conventionele wapens*, met inbegrip van multilaterale wapenembargo's en toelichting van clustermunities

met als extra een uiteenzetting van Gareth Evans, voormalig Australisch minister van Buitenlandse Zaken, over de nieuwe geo-interventiepolitiek, plus addenda met verwijzingen naar wapenbeheersings- en ontwapeningsovereenkomsten, internationale samenwerkingsverbanden op het gebied van veiligheid en belangrijke gebeurtenissen in 2011.

Deze samenvatting van het SIPRI Yearbook werd in het Nederlands vertaald in samenwerking met het Vlaams Vredesinstituut, een onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.